

Nagy László

A NEMEK EGYENJOGÚSÁGA —
A FOGLALKOZTATÁSRÓL SZÓLÓ VAJDASÁGI ÉS
SZABADKAI ADATOK TÜKRÉBEN

A jugoszláv szocialista öngazgatású társadalom a világ leghumánusabb társadalmi közé tartozik. Az alkotmányos és a törvényes jogok sokasága amelyek az ember szabadságát, a természettől és a társadalmi korlátoztól való emancipációját hivatottak szavatolni, szélesre tárják a szabadulás, az emberré válás, a tényleges humanizálódás lehetőségeit. Sokszor magunk sem vagyunk tudatában a felszabadulás adta lehetőségeknek. Bilincseket verünk az emberré válás útjába, gátat emelünk az egyenlőség felé vezető úton és objektív okokai sorakoztatunk fel a szubjektív gyengeségek leplezésére.

Hazánkban a felszabadulás óta igen sok szó esett a nemek közötti egyenjogúságról, a nők emancipációjáról, felszabadításáról. Hivatkozunk alkotmányos rendelkezéseinkre, a törvény adta egyenjogúságra, bár a konkrét akciók, tettek inkább a nőkkel való társadalmi törődésre vonatkoznak és igen szégyenlősen vagy egyáltalán nem kerül szóba a nő valós, gazdasági emancipációja, szabadságának, egyenjogúságának és társadalmi kiteljesedésének kérdése.

Az ember társadalmi helyzete mindig gazdasági helyzetétől, a termelésből és a termelési viszonyok által megszabott pozíciójából fakadt. Ettől függ ma is. A szocialista öngazgatású társadalomban is az ember helyzete és jogainak összessége a munkából, a termelésből, a társadalmi aktivitásból fakad. Amilyen az ember helyzete a termelésben, olyan a helyzete a társadalomban, az öngazgatásban, a mindennapi életben.

A fent említett megállapítások igen képletesen vonatkoznak a nőkre és a nők emancipációjának kérdésére egyaránt. A nő egyenjogúsága tehát nem a hangoztatott, az alkotmány és a törvény által megszabott jogokra és lehetőségekre, hanem, deklarált jogok megvalósíthatóságára, gyakorlati alkalmazhatóságára épül. A gyakorlat „sajnos” igen szigorú ítélőbíró. Nem a deklarációkat, hanem a csupasz tényeket emeli ki. Igen szembeűnő módon bizonyítja, hogy a humánus elvek mögött igen elhárítható férfiközpontúság lapul, amely a nők egyenjogúságát a nemek

közötti egyenlőtlen viszonyra fordítva el. A mindennapi életben erre számtalan példa van.

Az 1981-es népszámlálás adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a nők foglalkoztatottsága nem kielégítő. Vajdaságban ugyanis 1981 elején mintegy 560 000 foglalkoztatottat tartottak számon a társadalmi szektorban. Ebből 202 400 nőt, ami az össz foglalkoztatott 36%-át tette ki.

A foglalkoztatottság szintje azonban nem az egyetlen mutató, amely a nők egyenlő vagy egyenlőtlen társadalmi helyzetét hivatott bemutatni. A foglalkoztatottság mellett a munkanélküliség még inkább sújtja a nőket. Ha az ember jogainak nagy része a munkából fakad, akkor a munkanélküli nő emancipációjáról aligha lehet beszélni.

Vajdaságban, különösen a hatvanas években foganatosított gazdasági reform óta a munkanélküliség igen nagy mértéket öltött. Ez a negatív tendencia a mai napig csak fokozta hatását. A foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását elemezve megállapíthatjuk, hogy ennek a problémának az utóbbi időben néhány új vetülete van. Állandóan nő a fiatalok és a szakképzett — iskolázott munkanélküli dolgozók száma, és a munkanélküliek listáján minden szakmai fokozaton szaporodott a nők létszáma. Az 1974—1978-as, valamint az 1981—1982-re vonatkozó adatok ezt igen hűen tükrözik.

Év	A munkanélküliek összlétszáma	férfiak	Ebből nők	A nők százalék- aránya (%)
1974.	47 294	19 311	27 983	59,2
1975.	60 537	24 335	36 202	59,8
1976.	74 747	31 955	42 792	57,2
1977.	79 647	32 103	47 544	59,7
1978.	71 337	24 388	46 949	65,8
1981.	81 852	27 797	54 055	66,0
1982.	86 195	29 476	56 719	65,8

A fenti táblázat igen szemléletesen mutatja, hogy a munkanélküli nők száma sokkal gyorsabb ütemben növekedett a férfiakénál. Így 1975-ben a munkanélküli dolgozók össz létszáma 13 243-mal növekedett az előző évhez viszonyítva. Ennek 62%-át a nők létszám-növekedése jelentette. 1977-ben 4900-zal növekedett a munkanélküliek létszáma és ennek 97%-át a nők létszámának növekedése képezte.

1978 és 1981 között is gyorsabban nőtt a nők létszáma a munkanélküliek nyilvántartásában. A 10 515 újabb munkanélküli közül 7106, azaz a dolgozók 67,6%-a a nőkre vonatkozik.

A munkanélküli nők életkor szerinti megoszlását elemezve megállapíthatjuk, hogy nagy többségük a 18—30 év közötti korhatárba tartozik, tehát erejük, munkaképességük teljében vannak.

Életkor	1974.		1975.		1976.		1977.		1978.	
	Szám	%	Szám	%	Szám	%	Szám	%	Szám	%
18 évig	1 352	4,8	968	2,7	862	2,0	819	1,7	847	1,8
18—25 év	13 168	47,0	17 507	48,3	20 605	48,0	22 896	48,1	21 345	45,5
25—30 év	4 196	15,0	6 624	18,3	7 828	18,3	8 892	18,7	9 324	19,9
30—40 év	6 050	21,7	6 735	18,6	7 973	18,6	8 830	18,6	9 151	19,5
40—50 év	2 592	9,3	3 558	9,8	4 486	10,5	5 028	10,5	4 949	10,5
50 éven felül	619	2,2	850	2,3	1 038	2,4	1 179	2,5	1 333	2,8
Összesen	27 983		36 202		42 792		47 544		46 949	

Amint a fenti táblázatból kitűnik, a munkanélküli nők nagy része fiatal. 1974-ben pl. a 18 és 30 év közötti korhatárba a munkanélküli nők 66,8%-a tartozott. 1978-ban viszonylagos részarányuk 67,2%-ra nőtt. A nők legnagyobb száma a 18 és 25 év közötti korhatárhoz tartozik. Összlétszámuk a szemlélt időszakban 8177-tel növekedett. A 25—30 és a 30—40 életkorhatárba a munkanélküli nők 19—19%-a tartozik. Összlétszámuk úgyszintén állandóan növekedett.

A legnehezebb helyzetben a 40—50 és az 50 évnél idősebb nők vannak. Foglalkoztatásuk szinte lehetetlen, mert a munkaszervezetek munkaerő-szükséglet és felvétel esetén a fiatalabb korosztályhoz tartozó nőket keresik.

A munkanélküli nők szakmai összetétele sem kielégítő. A következő táblázatok is ezt igazolják.

Év	Összesen	Szakképzetlen	Félszak., alsó fokú végzettség	Szakképz. magas szakkép.	Közép végz.	Főiskolai végzettség	Egyetemi végzettség
1974.	27 983	14 422	3 513	3 716	5 714	417	201
1975.	36 202	18 999	4 683	5 207	6 578	430	305
1976.	42 792	21 427	5 994	6 630	7 866	447	421
1977.	47 544	23 114	6 508	7 623	9 314	494	491
1978.	46 949	23 231	6 547	6 111	10 085	450	523

A szakmai összetétel százalékarányát a következő táblázatban dolgoztuk fel:

Év	Összesen	Szakképzetlen	Félszak., alsó fokú végzettség	Szakképz. magas szakkép.	Közép végz.	Főiskolai végzettség	Egyetemi végzettség
1974.	100	51,5	12,5	13,3	20,4	1,5	0,8
1975.	100	52,5	12,9	14,4	18,2	1,2	0,8
1976.	100	50,1	14,0	15,5	18,4	1,0	1,0
1977.	100	48,6	13,7	16,0	19,7	1,0	1,0
1978.	100	49,5	13,9	13,0	21,5	1,0	1,1

A fenti táblázatok azt bizonyítják, hogy a munkanélküli nőknek több mint a fele szakképzetlen, azaz alacsony szakképzettséggel rendelkezik. Az 1974—1978-as időszakban összlétszámuk állandóan növekedett. Míg 1974-ben a foglalkoztatási öngazgatási érdekközösségek Vajdaságban 14 422 szakképzetlen dolgozót tartottak nyilván, számuk 1978-ban már meghaladta a huszonháromezret. Az össz nyilvántartott szakképzetlen dolgozó 63,5⁰/₀-át nők képezik. 1978-ban az össz munkanélküli szakképzetlen dolgozó 68,9⁰/₀-át képezték a nők, tehát viszonylagos létszámuk is tovább növekedett.

A félszakképzett (betanított) és a szakképzett munkanélküli dolgozó nők száma nem nagy, a szemlélt időszakban a 13—15⁰/₀ körül mozgott. Míg viszonylagos arányuk az össz munkanélkülivel szemben szinte változatlan maradt, létszámuk állandóan növekedett és öt év alatt szinte megkétszereződött. Ugyanez vonatkozik a középiskolai végzettségű munkanélküli nőkre is. Míg viszonylagos számuk az össz munkanélküli dolgozó nő 20⁰/₀-át teszi ki, 1978-ban létszámuk meghaladta a tízezret. A főiskolai végzettségű nők száma lényegesen nem változott és 420—450 között mozgott. Ezzel ellentétben az egyetemi végzettségűek száma 201-ről 523-ra szaporodott a szemlélt időszakban.

A bemutatott táblázatok adatai igen képletesen mutatják a tanult — szakképzett munkanélküli dolgozó nők létszámának állandó növekedését, bár azt sem szabad szem előtt téveszteni, hogy a szakképzetlen vagy alacsony szakképzettségű dolgozó nők száma is a szemlélt időszakban igen nagy volt. Ha az említettekhez hozzátesszük, hogy a szakképzetlen dolgozó nők mintegy 30⁰/₀-a nem rendelkezik még nyolcosztályos iskolai végzettséggel sem, akkor nyilvánvaló, hogy helyzetük igen nehéz és elhelyezkedési lehetőségük szinte minimális.

A munkanélküliek struktúrájának behatóbb elemzése arra a tényre is fényt derít, hogy a közép-, főiskolai és egyetemi végzettségű nők sokkal nehezebben találnak munkát, mint az iskolázott férfiak. Hisz a középiskolát végzett munkanélküli 67,8⁰/₀-át, a főiskolát végzett 53,7⁰/₀-át és az egyetemet végzettek 60⁰/₀-át a nők képezik.

Az iskolarendszerben mutatkozó fogyatékoságok és a munkaerő szerkezetbeli eltérése miatt társadalmunk az utóbbi időben igen nagy hangsúlyt fektetett a munkanélküli dolgozók szakképesítésére, illetve átképzésére. Ezen a téren a legtöbbet a foglalkoztatási öngazgatási érdekközösségek tettek. 1974 és 1978 között összesen 21 718 munkanélküli dolgozót szakképesítettek és képeztek át az egyszerű vagy hiányszakmákra.

Am a nők helyzete ezen a téren is hátrányos. A 21 718 szakképesített és átképzett dolgozó közül csak 9254, vagyis az összlétszám 42⁰/₀-a volt nő, habár a munkanélküliek nagy többségét (60⁰/₀) nők képezik minden szakképzettségi fokon.

Ha a betöltött munkahelyek összetételét vizsgáljuk, szintén arra a következtetésre juthatunk, hogy a nők hátrányosabb helyzetben vannak, mint a férfiak. Vajdasági viszonylatban ugyanis az össz újonnan betöltött munkahely közül csupán 28⁰/₀-ot töltöttek be a nők. A diszkrimi-

náció még egy területen érezteti hatását. A meghatározatlan (állandó) időre meghirdetett munkák 30%-át, míg a meghatározott időre meghirdetett munkák 48%-át kapták a nők. Ez utóbbi, mint tudjuk hosszabb-rövidebb helyettesítésre vonatkozik. A munkatörvény ugyan nem tesz lényegesebb különbséget férfi és női munka között, a gyakorlat azonban (sokszor a nők törvényes védelmére hivatkozva) nagyban eltér az elméleti rendelkezésektől.

Az eddigiekben vajdasági viszonylatban próbáltuk meg bemutatni a nők helyzetét a foglalkoztatás terén. De vajon milyen a helyzet e téren Szabadkán?

A nők társadalmi helyzetére vonatkozó eddigi megállapítások nagyjából Szabadkára is érvényesek, bár egyes problémák itt még inkább kifejezésre jutnak.

1983 első felében Szabadkán összesen 54 875 dolgozót foglalkoztatott a társadalmi szektor — ebből 22 088 nőt, ami az össz foglalkoztatott 40%-át teszi ki. Ha csupán ezeket az arányokat vesszük szemügyre, akkor megállapíthatjuk, hogy Szabadka Vajdasághoz viszonyítva sokkal többet tett a nők problémájának megoldása terén (Vajdaságban az össz foglalkoztatottnak csupán a 36%-át képezik a nők).

A munkanélküli nők viszonylagos száma 62%, összlétszámuk állandóan nő. A foglalkoztatási öngazgatási érdekközösség adatai alapján a helyzet a következő volt:

Szakképesítés	A munkanélküliek létszáma	Ebből a nők száma	A nők százalékaránya
Szakképzetlen	2 479	1 643	66,2
Félszakképz. és alsó fokú végzettség	208	120	57,6
Szakképzett és magas szakképzett	577	218	37,7
Középiskolai végz.	1 113	752	67,5
Főiskolai végzett.	82	42	51,2
Egyetemi végz.	133	85	63,9
Összesen:	4 592	2 860	62,2

Ahogy ez a fenti táblázatból kitűnik, a munkanélküli dolgozók nagy többségét Szabadkán is a nők képezik, szinte minden szakképzettségi fokon. Különösen a középiskolát végzett és a szakképzetlen dolgozó nők részaránya nagy, bár a legnagyobb gondot mindenképpen a szakképzetlen dolgozó nők létszáma képezi. A többi szakképzettségi fokozaton a nők összlétszáma nem nagy, bár létszámuk minden fokon meghaladja a munkanélküli férfiak számát.

Ha az egyes szakmai fokozatokon mélyebb betekintést nyerünk a szak-

képzettségi struktúrába, akkor megállapíthatjuk, hogy az egyes szakmáknál főleg nők szerepelnek a munkanélküliek nyilvántartásában.

Így augusztus végén a 66 vegyésztechnikus közül 63, a 34 élelmiszeripari technikus közül 21, a 8 bőripari technikus közül 8, 66 építészmérnök közül 44, a 21 turisztikai technikus közül 18, a 110 közgazdasági technikus közül 78, a 30 jogi technikus közül 26, a 17 kultúrológus közül pedig 16 volt nő. Hasonló a helyzet a fordítókkal és az akadémiát nem végzett pedagógusokkal is.

Főiskolai szinten egyes szakmáknál szinte kifejezetten nők vannak a munkanélküliek nyilvántartásában. Így a 28 osztálytanító közül 24 nő volt, a nevelők kategóriájában viszont egyetlen munkanélküli férfit sem találunk. Az egyetemet végzett munkanélküli dolgozók nagy részét is nők alkotják. Így a 22 okleveles közgazdász közül 17, a 9 okleveles jogász közül 7 volt nő.

A nők hátrányos helyzetét bizonyítja a meghirdetett szabad munkahelyek elosztási aránya is. 1981-ben az össz szabad munkahely 22%-át, 1982-ben 21,6%-át, 1983-ban pedig mindössze 17,5%-át töltötték be a nők. Erről az alábbi táblázat igen meggyőzően beszél:

Szakképesítés	1982. I—VI.			1983. I—IV.		
	A szabad munkahelyek száma	A nők által betöltött mh. száma	A nők által betöltött mh. százalékaránya	A szabad munkahelyek száma	A nők által betöltött mh. száma	A nők által betöltött mh. százalékaránya
Szakképzetlen	2 004	356	17,8	2 108	297	14,0
Félszakk. és alsó fokú vég.	1 968	428	21,6	1 552	302	19,4
Szakképzett és magas szakképz.	1 066	133	12,5	1 287	94	7,3
Középiszkolai végzettségű	686	368	53,6	776	343	44,2
Főiskolai végz.	130	22	16,9	158	32	20,2
Egyetemi végz.	320	29	9,1	304	19	6,2
Összesen:	6 174	1 336	21,6	6 185	1 087	17,5

Ahogy ez a táblázatból kitűnik, a legelőnyösebb helyzetben a középiskolával rendelkező munkanélküli nők voltak, hisz a meghirdetett szabad munkahelyek 44 százaléka nőkre vonatkozott. Szám szerint elég sok félszakképzett, illetve nyolcosztályal rendelkező, valamint szakképzetlen nőt is keresett a társult munka. A férfiakkhoz viszonyított arányuk azonban nem haladta meg a 20 százalékot. A szakképzetlen dolgozó nők

iránti kereslet nem mondható kielégítőnek, ha tudjuk, hogy számuk az érdekközösség nyilvántartásában meghaladta az 1600-at. Szakképesítés és átképzés esetén is főleg férfiakat keres a társult munka, így a munkanélküli nők száma állandóan nő.

A nők foglalkoztatásáról és társadalmi helyzetéről szól az a felmérés is, amelyet e sorok szerzője az év elején végzett. A kérdőíveket azzal a céllal küldtük el a munkaszervezeteknek, hogy feltüntessék azokat a munkahelyeket, amelyeken nőket alkalmaznak. A kiküldött kérdőíveket a munkaszervezetek és intézmények nagy része visszajuttatta.

A felmérésben részt vevő munkaszervezetek összesen 37 571 dolgozót foglalkoztattak, ami az össz foglalkoztatott 68,5%-át teszi ki. Minden tevékenységi ágazatból a nagyobb munkaszervezetek visszajuttatták a kitöltött kérdőíveket. Ezáltal a minta megbízhatónak és a levont következtetések a többi munkában lévő dolgozóra is érvényesnek mondhatók.

A felmérésben részt vevő munkaszervezetek összesen 16 203 nőt foglalkoztattak, azaz az össz foglalkoztatott 43,1%-át (a szabadkai átlag 40%). Így ebből a szempontból is a minta megbízható és reprezentatív.

A felmérés eredményeit összegezve a foglalkoztatott nők szakmai összetétele a következőképpen mutatható ki:

Szakképesítés	A foglalkoztatott nők száma	A nők százalékaránya
Szakképzetlen	3 410	21,05
Alsó fokú végzettség	582	3,59
Félszakképzett dolg.	3 285	20,27
Szakképzett dolg.	2 380	14,69
Középiskolai végz.	4 569	28,20
Magas szakképzett	225	1,39
Főiskolai végzettség	1 059	6,53
Egyetemi végzettség	685	4,23
Dr. és mgr.	8	0,05
Összesen:	16 203	100,00

Ahogy az a fenti táblázatból kitűnik, a foglalkoztatott nők mintegy 45%-a szakképzetlen dolgozó vagy a szakképesítés legalacsonyabb fokán van. A szakképzett és főleg a magasszakképzett dolgozó nők száma is igen kicsi. Az alkalmazott nők legnagyobb száma olyan munkahelyen dolgozik, amely középiskolai végzettséget igényel.

Ha a foglalkoztatott nők ágazatonkénti megoszlását elemezzük, akkor arra a megállapításra juthatunk, hogy az egyes ágazatok a nőket teljesen kizárják a munkába állás lehetőségéből, míg másoknál a feminizálódás észlelhető.

Tevékenységi terület	Az össz foglalkoztatott száma	Ebből a nők száma	A nők százalékaránya
Ipari és építőipari	21 369	8 990	42,1
Mezőgazd., vízgazd.	3 660	1 119	30,6
Közforgalom	2 650	279	10,5
Kereskedelem	2 816	1 334	47,4
Szolgáltat., pénzügy	1 008	415	41,2
Tudom., kult., oktatás	2 795	1 689	60,2
Vendéglátóipar, turizmus	690	392	56,8
Egészség., szoc. védelem	2 130	1 644	7,2
Társadalmi tevékenység	453	347	76,6
Összesen:	37 571	16 203	43,1

A táblázatban szereplő adatok természetesen csak azokra a munkaszervezetekre és intézményekre vonatkoznak, amelyek a kérdőíves felmérésben részt vettek. Az adatok azt mutatják, hogy a legkevesebb nőt a közforgalom (10,5%) és a mezőgazdaság (30,6%) foglalkoztatja, habár a lehetőségek ennél minden bizonnyal sokkal nagyobbak. Az ipar, a szolgáltatóipar és a pénzügy a községi átlag szintjén foglalkoztatja, míg a kereskedelem és a turizmus a községi átlagon felül alkalmazza a nőket. Egyes tevékenységi területeken az elnőiesedés tapasztalható. Ide tartoznak az egészségügyi (77,2%), a társadalmi tevékenységek (76,6%) és részben a tudomány és az oktatás is (60,2%). Különösen az oktatásban és a nevelésben érezhető az utóbbi időben a feminizáció.

Ha az egyes tevékenységi területen belül a foglalkoztatottak struktúráját elemezzük, akkor a nőekkel szembeni szeparatista viszony újabb bizonyítékát lelhetjük fel. Így például a bútóipar, amely valamikor főleg a női munkaerőnek adott helyet, az utóbbi időben szinte teljesen elzárkózott a nők elől.

A foglalkoztatott nők száma és a férfiakkal szembeni aránya azonban nem fejezi ki kellőképpen a nők valós társadalmi helyzetét. A mélyreható elemzés ugyanis arra is fényt derít, hogy a foglalkoztatott nők többsége a társadalmilag kevésbé értékelt („fizetett”) munkahelyen dolgozik.

Bizonyítékkul feltüntetjük a Társadalmi Könyvviteli Szolgálat adatait, amelyek a személyi jövedelem alakulását mutatják be Szabadkán 1982-ben. Az átlagos személyi jövedelmek feltüntetéséhez mellékeljük a felmérés eredményeit is, azaz a foglalkoztatott nők szakképzettségi struktúráját, amely lehetővé teszi a következtetések levonását.

Szakképesítés	A személyi jövedelem közszégi átlaga	Gazdaság	Társadalmi tevékenységek	A foglalkoztatott nők struktúrája
Szakképzetlen	8 908	9 039	7 471	3 410
Alsó fokú végz.	10 007	10 465	8 572	582
Félszakképzett	10 088	10 161	8 439	3 285
Szakképzett	12 298	12 332	11 111	2 380
Középisk. végz.	12 620	12 928	11 859	4 569
Magas szakképz.	15 181	15 222	13 964	225
Főiskolai végz.	19 980	17 825	15 201	1 059
Egyetemi végz.	20 343	21 311	19 224	685
Specialista, mgr.	25 977	27 593	25 865	8
Doktor	32 045	27 056	32 491	
Összesen:	12 410	12 224	13 469	16 203

A táblázatban feltüntetett adatokat elemezve megállapítjuk, hogy mintegy 9600 foglalkoztatott nő, azaz az össz foglalkoztatott nő 60%-a a közszégi átlagon aluli személyi jövedelmet valósít meg, mintegy 4500 a közszégi átlagot vagy ennél valamivel többet keres, és csupán 1900 foglalkoztatott nő személyi jövedelme haladja meg lényegesebben a közszégi átlagot. Az itt bemutatott adatok bizonyítják, hogy a nőkre a társult munka igen alacsonyan értékelt munkákat bíz, míg a kreatív, a magasan produktív és társadalmilag értékes munkákat a nőknek mintegy 10—12%-a kapja. Úgy hiszem, ezek az adatok megdöbbentőek és sürgős társadalmi intézkedést, a nőkkel szembeni viszonyunk megváltoztatását követeli.

Az egyes szakképesítési szinten alkalmazott dolgozó nők belső struktúrája további következtetések levonását teszi lehetővé. Így a szakképzetlen dolgozó nők 78,5%-a fizikai munkásként vagy takarítónőként dolgozik. Elenyésző azoknak a száma, akik összetettebb munkát végeznek (édesipari dolgozó, szakácsnő, felszolgáló stb.).

Az alsó fokú végzettséggel rendelkező nők nagy része gépíró, pénztáros vagy takarítónő.

A félszakképzett (betanított) dolgozó nők többségét a textilipar foglalkoztatja, ahol a felhalmozási lehetőségek minimalisak. Ennélfogva a dolgozók személyi jövedelme is igen alacsony (a félszakképzett varrónők személyi jövedelme pl. 6600—6800 dinár között van).

A szakképzett dolgozó nők száma nem nagy. Többségük mint kereskedő (985), varrónő (356) és textilipari dolgozó van munkaviszonyban. A társadalmilag értékesebb munkákon (aranyműves, munkavezető) kevés nő található.

A középiskolát végzett nők főleg a könyvelő, pénzügyi, adminisztrá

tív és egészségügyi munkakörben dolgoznak. Legtöbb az egészségügyi nővér (791), az adminisztrátor (567), míg közgazdász-technikusi minőségben mintegy 1900 nő dolgozik, ami a középiskolai végzettséggel foglalkoztatott nők 42, az össz foglalkoztatott nőknek pedig a 11%-át teszi ki. Megjegyzendő, hogy pl. az ápolónők személyi jövedelme jóval alatta marad a közési átlagnak. Ezért állapítottuk meg előljáróban, hogy a munkaviszonyban levő nők mintegy 60%-a a közési átlagos személyi jövedelemnél kevesebbet keres.

A magasszaképzett nők száma elenyésző. Jobbára a kereskedelem és a textilipar alkalmazza őket.

A főiskolai végzettséggel rendelkező nők főleg a tanügyben dolgoznak, míg az okleveles dolgozókat a tanügyben és az egészségügyben találjuk. Az utóbbi időben mind több okleveles közgazdász és jogász talál munkát.

A kimutatások és felmérések adatai azt bizonyítják, hogy a nők társadalmi helyzete nincs összhangban a meghirdetett elvekkel és a nők egyenjogúságára vonatkozó rendelkezésekkel. A nemek közötti egyenjogúságról vallott nézeteinket nem lehet csupán a számadatok mögé rejteni. A számadatok ugyanis a női megkülönböztetés, diszkrimináció legkülönbözőbb formáit takarják. Ha a munka és a munkában elért eredmények képezik az ember társadalmi helyzetének mércéjét, akkor a nőknek engedélyezett munka a „gyengébb nemet” a társadalmi hierarchia legalacsonyabb fokára süllyeszti. Ha a sokoldalú és kreatív egyéniség kibontakoztatásának előfeltételét a kedvező társadalmi helyzetek képezik az emberi tevékenység minden területén, akkor a nők esetében ezek a feltételek igen szűk keretek közé korlátozódnak.

A nőről, az anyáról, a dolgozó nőről alkotott nézeteinket a tradíció vastag leple fedi. A munkaszervezetekben sajnos nem is tesznek semmit a dolgozó nő társadalmi és professzionális státusának megváltoztatása érdekében. Ezt bizonyítja a munkában említett kérdőíves felmérés második része. Az itt feldolgozott információk mellett ugyanis a szerző arra a kérdésre is feleletet várt, hogy mely munkahelyeken lehetne a jövőben nőket alkalmazni, azaz a férfiakat nőkkel helyettesíteni. Szinte egyetlen munkaszervezettől sem érkezett válasz az említett kérdésre. Az okok, amelyeket a kaderszolgálatosok felhoznak, elfogadhatatlanok és férfi-központúságról tanúskodnak.

A nők társadalmi helyzetének megváltoztatása céljából mélyreható elemzésekre lenne szükség. Társadalmi és politikai következtetéseket kellene belőlük levonnunk és gyors változásokat foganatosítanunk. Végző ideje, hogy a deklarációkról, a szövegekről a konkrét akciókra térjünk át, amelyek a nők társadalmi helyzetének gyökeres megváltoztatását eredményeznék. A konkrét helyzet ezt igen kifejezetten sürgeti. Társadalmunk nem hunyhat szemet azok előtt a tények előtt, amelyek a női megkülönböztetést, diszkriminációt bizonyítják. És itt nem csupán a munkánélküli dolgozók számáról és a foglalkoztatott nők társadalmi helyzetéről van szó. Változtatni kell a tradicionális férfi-központúságon, felül kell bírálni a javadalmazási rendszert, a nőhöz, az anyához való

viszonyt. Ne takarózzunk a törvényes és alkotmányos rendelkezésekkel. Az alkotmány és törvény adta jogokat, amelyeket minden humánus társadalom zászlajára tűzött, a gyakorlatban, a mindennapi életben, elferdítés nélkül kell megvalósítani és a nőkre is érvényesíteni. Szégyen lenne, ha erre a jugoszláv szocialista öngazgatású társadalom képtelen volna.

Rezime

Ravnopravnost polova — na osnovu podataka o zapošljavanju u Vojvodini i Subotici

Posle oslobođenja puno toga je učinjeno na polju ostvarivanja ravnopravnosti među polovima u našoj zemlji, ali kao što i autor ističe to se odnosilo pre svega na društvenu brigu o ženama a puno manje na stvarnu ekonomsku emancipaciju. U svakodnevnoj praksi se međutim često pokazuje da je naše društvo muškocentrično.

U svom radu autor ove činjenice potvrđuje i podacima o zapošljavanju koji se odnose na SAP Vojvodinu i na subotičku opštinu.

U našem društvu svako ima pravo na rad, a društveni položaj svakog čoveka zavisi od njegovog ekonomskog položaja. Nezaposlenost je jedan od najvećih problema naše današnjice, međutim ona ne ugrožava u istoj meri muškarce i žene. Na osnovu popisa stanovništva u 1981. godini utvrđeno je da od ukupnog broja zaposlenih 36% su žene, a u 1982. godini od ukupnog broja nezaposlenih 65,8% je bio udeo žena. (Podaci se odnose na Vojvodinu.)

Autor ističe još jedan veliki problem što potvrđuje i sa primerom iz subotičke opštine. Iz ankete izvršene početkom 1983. godine vidljivo je da u Subotici većina žena radi u društveno manje vrednovanim (plaćenim) privrednim i neprivrednim granama delatnosti. Većina osnovnih organizacija udruženog rada ni u buduće ne namerava promeniti svoj stav prema zapošljavanju žena. (Podatak isto iz ankete.)

Resümee

Die Gleichberechtigung der Geschlechter auf Grund der Beschäftigungsdaten in der Vojvodina und in Subotica

Nach der Befreiung ist in Hinsicht der Gleichberechtigung der Geschlechter, in unserem Lande, viel geschehen, aber — wie es der Verfasser unterstreicht — das war vor allem bezüglich auf die gesellschaftliche Frauenfürsorge getan worden und viel weniger auf die eigentliche ökonomische Gleichberechtigung. In der alltäglichen Praxis jedoch, zeigt sich unsere Gesellschaft als Männerkonzentrisch.

In seiner Arbeit beweist der Verfasser auf Grund der Angaben, über die Beschäftigung im Autonomgebiet Vojvodina und in der Suboticaer Gemeinde diese Feststellung.

In unserem Lande hat jeder Recht auf Arbeit, und die gesellschaftliche Lage eines jeden Menschen, hängt von seiner ökonomischen Lage ab. Die Beschäfti-

gungsmöglichkeit ist eine der grössten Probleme unsere Zeit, sie betrifft jedoch nicht gleichmässig die Frauen und die Männer. Auf Grund der Volkszählung von 1981 ist festgestellt, dass von allen Beschäftigten 36% Frauen sind und im Jahre 1982 sind von den unbeschäftigten 65,8% Frauen, (Angaben für Vojvodina).

Der Verfasser unterstreicht noch ein wichtiges Problem und beweist es mit den Angaben aus Subotica. Aus einer, im Jahre 1983 durchgeführten Anquete ist festzustellen, dass die meisten Frauen in den gesellschaftlich weniger gewerten (bezahlten) wirtschaftlichen und ausserwirtschaftlichen Fächern arbeiten. Die meisten der Organisationen der vereinigten Arbeit, wollen auch in der Zukunft nicht ihre Auffassung über die Beschäftigung der Frauen ändern. (Angabe aus der Anquete).